६ दारिद्र्य (Poverty)

दारिद्र्याचा अर्थ :-

- "दारिद्र्य म्हणजे मुलभूत गरजा न भागवता येण्याची सामाजिक स्थिती होय."
- "जिवनाच्या किमान मुलभूत गरजा भागवण्याची असक्षमता म्हणजे दारिद्र्य होय."

  मुलभूत गरज - अन्न, वस्त्र, निवारा, शिक्षण, आरोग्य, इंधन, वाहनखर्च इत्यादी.

- **UNO च्या मते,**

  "दारिद्र्य म्हणजे संधी व निवड याचा परित्याग व मानवी प्रतिष्ठेची घट अल्पसंधी, अपुऱ्या सुविधा, आरोग्य व शिक्षणाचा अभाव, बेरोजगारी व असुरक्षितता म्हणजे दारिद्र्य होय."

- दारिद्र्य म्हणजे उत्पन्नाचा अभाव होय.
- **World Bank -**

  दारिद्र्य म्हणजे उपासमार, अनारोग्य, निरक्षरता व बेरोजगारी, अशुद्ध पाणी व स्वातंत्र्याचा अभाव होय.

- It is poor because he is poor. "देश गरीब आहे कारण तो गरीब आहे." **रॅग्नर नर्क्स**

दारिद्र्याचे दुष्टचक्र

दारिद्र्याचे प्रकार

i) सापेक्ष दारिद्र्य - Comparative Poverty.

- **निकष -**
  1) **उत्पन्न**
  2) **उपभोग**
  3) **राहणिमानाचा दर्जा.**
- सापेक्ष दारिद्र्य म्हणजे तुलणातमक दारिद्र्य होय.
- कमी उत्पन्न गटाच्या लोकांची अधिक उत्पन्न असणाऱ्या लोकांच्या गटाशी तुलना होते.
- सापेक्ष दारिद्र्य मोजतान - तीन घटकाचा समावेश होतो.

ii) निरपेक्ष दारिद्र्य - Absolute Poverty.

- **निकष -**
  1) **उष्मांक पातळी**
  2) **सरासरी मासिक उपभोग खर्च**
- भारतीय नियोजन आयोगानुसार उष्मांक :-

  शहरी भागात - **2100** (कॅलरीज), ग

  ्रामिण भागात - **2400** (कॅलरिज)
- जी व्यक्ती उष्मांकासाठी लागणारा सरासरी खर्च करु शकत नाही ती दारिद्र्य होय.
- नियोजन आयोगाप्रमाणे 1973 मध्ये मासिक खर्च 49.09 रु. होता.

दारिद्र्य रेषा - Poverty Line

- जीवनमानाची किमान आवश्यक म्हणुन जी पातळी निश्चित करण्यात येते त्यास दारिद्र्य रेषा म्हणतात.

- ज्या खर्चाच्या पातळीस पोषणासाठी असलेली किमान उष्मांक व इतर जीवनाश्यक अखाद्य वस्तू उपलब्ध होऊ शकतात ती खर्चाची पातळी.

- "एखाद्या विशिष्ट प्रदेशात पुरेशा राहणीमानाने राहण्यासाठी लागणारे कमीतकमी दैनिक उत्पन्न म्हणजे **'दारिद्र्य रेषा'** होय."

APL Above Poverty Line - दारिद्र्यरेषेपेक्षा जास्त उत्पन्न असणाऱ्या लोकांचा समावेश.

BPL Below Poverty Line - दारिद्र्यरेषेपेक्षा कमी उत्पन्न असणाऱ्या लोकांचा समावेश.

दारिद्र्याचे मापन :-

- भारतात NSSO दारिद्र्य मापनाचे कार्य करते. दारिद्र्य मोजताना संदर्भ कालावधी (Recall Period) विचारात घेतात.
- घरगुती उपभोग खर्चासाठी विशिष्ट कालावधी ग्रहीत धरला जातो. (एक वर्ष, एक महिना किंवा सात दिवस)
- NSSO पुर्वी भारतात दारिद्र्याचे मोजमाप नियोजन आयोगामार्फत केले जात होते.

पद्धती	कालावधी	कुटुंबानी केलेला खर्च	समिती
1) URP	30 दिवस	इंधन भाडे, कर, गैर संस्थात्मक आरोग्य सेवा, अन्न पदार्थ.	डी.टी. लकडावाला
2) MRP	365 दिवस + 30 दिवस	कपडे, चपला, शिक्षण, आरोग्य, टिकाऊ वस्तूवरील खर्च.	सुरेश तेंडुलकर
3) MMRP	30+365+07 दिवस	फळे, भाज्या, तेल, इंधन व वाहनखर्च इत्यादी.	सी. रंगराजन

ग्रामीण दारिद्र्य :-

उष्मांक - 2400, खर्च - कमी, दारिद्र्य - प्रमाण जास्त.

शहरी दारिद्र्य :-

उष्मांक - 2100, खर्च - जास्त, दारिद्र्य - कमी.

- **दारिद्र्याची टोपली** (Poverty Basket) :- दारिद्र्याची टोपली ही संकल्पना 1973 च्या कृतीदल समितीने मांडली आहे. दारिद्र्य मापनासाठी आवश्यक घटकांचा समावेश दारिद्र्याच्या टोपलीमध्ये केला जातो. सध्या कौटुंबिक खर्च, शिक्षण, आरोग्य, इंधन वाहन खर्च या घटकांचा समावेश दारिद्र्याच्या टोपलीमध्ये होतो.

दारिद्र्याची कारणे :-

1. वेगाने वाढणारी लोकसंख्या, श्रम पुरवठा.
2. मंद विकास दर.
3. उत्पन्न व संपत्तीमधील विषमता.
4. भु-सुधारणा विषयक विधेय.
5. अशिक्षितपणा.
6. नैसर्गिक आपत्ती.
7. दारिद्र्याचे दुष्टचक्र.
8. महागाई
9. अर्ध विकसिनता
10. प्रादेशिक असमतोल.

आर्थिक परिणाम		सामाजिक परिणाम
1. अल्प रा. उत्पन्न	-	वर्ग संघर्ष
2. वाढती बेकारी	-	जगण्याची दयनीय स्थिती
3. अल्प बचत व गुंतवणुक	-	असामाजिक कृत्ये
4. अल्प उत्पादन	-	राष्ट्र विघातक कृत्ये
5. अल्प भांडवल निर्मिती.		

दारिद्र्याचे दुष्टचक्र (Vicious Circle Of Poverty) :-

अल्पविकसीत अर्थव्यवस्थेत सार्वत्रिक दारिद्र्य मोठ्या प्रमाणात आढळते. अशा अर्थव्यवस्थेत निरपेक्ष दारिद्र्य सर्वत्र आढळते. निरपेक्ष दारिद्र्य याचा अर्थ केवळ लोकांचे कमी उत्पन्न असणे असा नसून लोकांचे कुपोषण, शारीरिक दौर्बल्य, अपुरे कपडे, अपुरा निवारा, शिक्षणाचा अभाव, हलक्या प्रतिचे राहणीमान हलक्या प्रतीचा म्हणजेच निसत्वयुक्त आहार, दुषीत पिण्याचे पाणी इतयादी गोष्टीतून हे दारिद्र्य दिसून येते.

रॅग्नर नर्क्सेच्या मते :-

देशी दारिद्री आहे कारण देशातील दारिद्र्य होय.

अशा राष्ट्रात राहणाऱ्या बहुसंख्य लोकांचे उत्पन्न कमी असते, कारण त्यांची उत्पादकता कमी असते. जगातील एकुण लोकसंख्येपैकी 2/3 लोकसंख्या अल्पविकसित राष्ट्रात राहते. पण जगातील एकुण उत्पन्नाच्या फक्त 1/3 हिस्साच अशा राष्ट्राला मिळतो, त्यामुळै त्यांना दारिद्र्यावर सवार झालेली राष्ट्रे म्हणूनही ओळखले जाते.

रॅग्नर नर्क्स यांनी दारिद्र्याचे दुष्टचक्र ही मुळ संकल्पना मांडली आहे तर, मेयर आणि बाल्डवीन यांनी 'मागणी' आणि 'पुरवठा' या दोन्ही बाजूने फिरणारे दारिद्र्याचे दुष्टचक्र स्पष्ट केले आहे.

१) पुरवठयाची बाजू

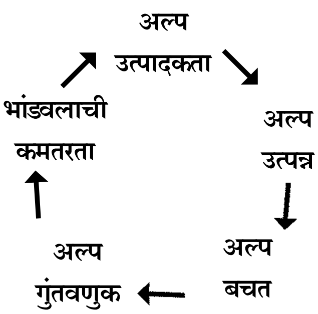

२) मागणीची बाजू

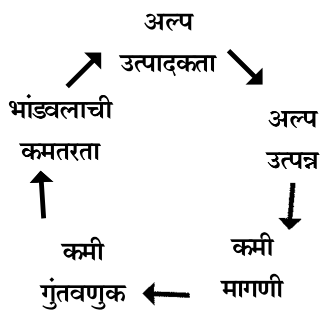

समित्या :-

1) दांडेकर व रथ :-

2250 उष्मांक.*(सर्वप्रथम दारिद्र्याची मापन करणारी समिती.)*

खर्च पातळीत बदल - 1960-61.

	ग्रामिण	शहरी
मासिक खर्च	15 रु. (14.20)	22.50 रु.
वार्षिक खर्च	180 रु.	270 रु.

i) मासिक खर्च रेषेवरुन - एकुण दारिद्र्य - 41%.

ii) 1968-69 - मध्ये दांडेकर व रथ.
एकुण दारिद्र्य 41% त्यापैकी ग्रामिण 40% तर शहरी 50%.

वर्षे		ग्रामीण	शहरी	एकुण
1960-61	135	40.0%	50.0 %	41.0%
1969-70	166	40.0%	50.0 %	41.0%

2) पी.डी. ओझा - 1960-61 :-

- सरासरी उष्मांक - **2250** (ग्रामिण व शहरी एकत्री)
  खर्च रेषा - **ग्रामिण 8 ते 11 रु, शहरी 15 ते 18 रु.**
- **एकुण दारिद्र्य - 44%, ग्रामिण दारिद्र्य - 51.6%, शहरी दारिद्र्य - 7.6%.**
  i) 1960-61 मध्ये दारिद्र्य रेषेखालील लोक 19 कोटी होते. त्यापैकी 18.4 कोटी ग्रामीण भागात राहत तर शहरी 6 कोटी.
  ii) नियोजन आयोगानी - ग्रामिण शहरी खर्च रेषा. सरासरी - 20 रु. मासिक खर्च पातळी.

3) बी.एस. मिन्हास :-

20 रु. उपभोग खर्च : 1956 - 181 (65%), 1963 - 221 (57.8%), 1969 - 210 (50.6)

वार्षिक खर्च रेषा - 240. ग्रामिण व शहरी.

1967-68 मध्ये 10.6% एकुण दारिद्र्य.

i) 1956-57 ते 1967-68 दहा वर्षात दारिद्र्य प्रमाण 65% वरुन 50.6% पर्यंत कमी झाले.

ii) विशेष ग्रामिण जिवनस्तर सुधारणेमुळे ग्रामिण दारिद्र्यात घट झाली. पावसाचे चांगले प्रमाण ज्या वर्षी झाले त्या वर्षी दारिद्र्य कमी होते.

4) पी.के. वर्धन समिती.

- मिन्हास समितीच्या निकषाला विरोध केला.
- दारिद्र्य मोजताना :-
  - i) एकुण ग्रामिण व शहरी उत्पन्नाचा विचार.
  - ii) शेतकरी शेतमजुर किंमत निर्देशांकाचा वापर करावा.

1960-61 - दरमहा ग्रामिण व्यक्तीचा सरासरी खर्च - 15 रु.

1960-61 ते 1968-69 या काळात

1960-61 - 131 - 38.0%

1968-69 - 221 - 53.0%

गाडगीळ कार्यगट

स्थापना - 1962

खर्च - * ग्रामीण 100 * शहरी 125

प्रती व्यक्ती 20 रु. 25 रु.

या समितीने दारिद्रय मापनासाठी अन्न (उष्मांक) हा खर्च विचारात घेतला आहे. इतर घटकावरील खर्च वगळण्यात आला.

5) ई.पी.डब्लू डाकोस्टा :-

- 1963-64 - दारिद्र्य रेषेखालील जगणाऱ्या लोकांचे तीन स्तर - श्रीमंत, मध्यम, गरिब.
  1963-64 - 6.2 कोटी - निम्न स्तरीय लोकसंख्या., 16.2 कोटी - दारिद्र्य रेषेखालील लोकसंख्या.
- एकुण लोकसंख्येपैकी 34.9% लोक BPL होते.

6) मॉंटेकसिंग अहलुवालिया :-

- i) आधार वर्ष - 1960-61 : ग्रामीण - 15 रु., शहरी - 20 रु.
- ii) 1973-74 मध्ये ग्रामिण दारिद्र्य - 46.1% होते.
- iii) अहलुवालिया यांच्या मते 1956-57 मधील 54.1% दारिद्र्य कमी होवून 1973-74 मधील 46.1% होते.

हाशिम समिती

स्थापना - फेब्रु.2011,

शहरी भागातील सर्वेक्षणाची पध्दत शोधुन काढण्यासाठी समिती स्थापन करण्यात आली. यापूर्वी शहरी दारिद्र्याचे सर्वेक्षण करण्याचे काम सर्वेक्षण गृह आणि शहरी कार्य मंत्रालयाकडे होते.

उद्दिष्टे -

1. दारिद्र्य रेषेखालील कुटूंब शोधणे.
2. विश्वासार्ह माहिती मिळविणे.
3. आर्थिक, सामाजिक व जातीय आधारे लोकसंख्येची अवस्था समजून घेणे.

7) गौरव दल व रॅव्हीलिनी :-

- 1989 - प्रादेशिक असमतोल व दारिद्र्याविषयक एक अहवाल.

1983 - 43.9% एकुण भारताचे दारिद्र्य प्रमाण, 45.1% - ग्रामिण प्रमाण.

Poverty Gap - दारिद्यामधील अंतर - समितीच्या निकषानुसार असणारे दारिद्र्य आणि प्रत्यक्षामध्ये असणारे दारिद्र्य यामधील तफावत म्हणजे दारिद्यामधला अंतर होय.

ही संकल्पना जागतिक बँकेनेसुद्धा मांडली आहे.

8) मिन्हास - जैन - तेंडुलकर :-

- बी.एस. मिन्हास, एल.आर. जैन, तेंडुलकर,
- 1989-88 - 42.7% भारतातील एकुण दारिद्र्य.
  ग्रामिण दारिद्र्य - 44.8%, शहरी दारिद्र्य - 35.5%.
- खर्च मासिक - ग्रामिण - 122.60 रु.,
  शहरी - 158.30 रु.

वाय.के.अलग कार्यगट 1979
कार्यगटाची स्थापना जुलै 1977
अहवाल 1979
उष्मांक घटकाच्या आधारे दारिद्र्याचे मापन
उष्मांक :- * ग्रामीण 2400 * शहरी 2100
खर्च - * ग्रामीण 49.09 * शहरी 56.64
MPCE - मासिक दरडोई उपभोग खर्चाला दारिद्र्य रेषा समजण्यात यावे.

9) डी.टी. लकडावाला समिती :-

- 1989 मध्ये लकडवाला यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्यगट.

....

- जुलै, 1993 मध्ये अहवाल सादर केला.
- स्विकार - मार्च 1997 मध्ये.
- URP पद्धतीचा वापर.
- 1973 मधील खर्चपातळी 49.09 रु. ती बदलून.

	ग्रामिण खर्च	शहरी प्रतिमहा खर्च
1973-74	49	56.64 रु. (57 रु.)
1993-94	211.30	274.88

1993 नुसार 36% दारिद्र्य होते.
त्यापेकी ग्रामिण - 37.3%, शहरी - 32.4%

1977-78 - 51.3%, 1983 - 44.5%, 1987-88 - 38.9% दारिद्र्य.

वर्षे	ग्रामीण	शहरी	एकूण
2004-05	28.3	25.7	27.5
1999-00	27.1	23.6	26.1
1993-94	**37.3**	**32.4**	**36.0**
1987-88	39.1	38.2	38.9
1983-84	45.6	40.8	44.5
1977-78	51.1	45.2	51.3

10) कृतिदल समिती

- 1973 - नियोजन आयोगाद्वारे स्थापित समिती.
  (Task Force on Projection of Minimum Mudt)

....

- Poverty Line Basket संकल्पना मांडली.
  ग्रामिण - 2400, शहरी - 2100.
  49.09 रु. मासिक खर्च, 1.64 रु. प्रतिदिन खर्च.
  1973-74 - 54.9% दारिद्र्य. त्यापेकी ग्रामिण - 56.4%, शहरी - 49%.

....

एन.सी. सक्सेना समिती (N.C. Saxena)

- स्थापना :- जुन 2009
- ग्रामिण विकास मंत्रालयामार्फत एन.सी. सक्सेना यांच्या अध्यक्षतेखाली दारिद्र्याचे मोजमाप करण्यासाठी समितीची स्थापना.
- उद्देश :- दारिद्र्यरेषेचे किमान निकष ठरविणे.
- समितीनुसार

निकष	ग्रामिण	शहरी
उष्मांक	2400	2100
खर्चरेषा	700	1000

ग्रामीण दारिद्र्याचे प्रमाण - 50.0%

11) सुरेश तेंडुलकर समिती :-

- 2005 मध्ये स्थापना.
- 8 डिसेंबर, 2009 मध्ये अहवाल सादर करण्यात आला.
- 2011 मध्ये भारत सरकारने शिफारशी स्विकारल्या.

तीन महत्त्वाच्या शिफारशी :-

i) उष्मांकावरुन दारिद्र्य मोजण्याची पद्धत सोडून देण्याची शिफारस केली.
उष्मांक उपभोग व पोषणात कमी संबंध आहे.

ii) 1973-74 मधील खर्च रेषा बदलण्यात आली व Poverty Line Basket मध्ये शिक्षण व आरोग्य दोन नविन शबदाचा समावेश.

iii) URP एवजी MRP पद्धतीचा वापर.

	उपभोग खर्च फेरी	ग्रामिण	शहरी	उष्मांक ग्रा.	उष्मांक श.
1993-94	-	-	-	-	-
2004-05	61 वी फेरी	446.68	578.8		
2009-10	66 वी फेरी	672	860	2400	2100
2011-12	68 वी फेरी	816	1000		

दारिद्र्य प्रमाण	ग्रामिण	शहरी	एकुण	दारिद्र्य लोकसंख्या
1993-94	50.1	31.8	45.3%	40.4 कोटी
2004-05	41.8	25.7	37.2%	40.7 कोटी
2009-10	33.8	20.9	29.8%	35.5 कोटी
2011-12	25.7	13.7	21.9%	26.9 कोटी

छत्तीसगढ - 39.93, दादर नगर हवेली - 39.31, झारखंड - 36.96, मणिपूर - 36.89, गोवा - 5.09, लक्षद्वीप - 2.77, अ.नि -1.

12) सी. रंगराजन समिती :- 68 वी फेरी

- 24 मे, 2012 स्थापना. 2014 मध्ये अहवाल सादर.
- अध्यक्ष - सी. रंगराज, महेंद्रदेव,
  के सुंदरम, महेश व्यास, के दत्ता.
- तेंडुलकर समितीवर टिका करुन लकडवाला समितीचे शिफारशी स्वीकारणे.
- MRP पद्धती एवजी MMRP पद्धतीचा वापर करण्यात आला.
- उष्मांकात बदल करण्यात आला.

	शहरी	ग्रामिण
	2100	2400
	2090	2155
खर्च रेषा	**1407**	**972**
प्रतिव्यक्ती	47 रु.	32 रु.

एकुण दारिद्र्य	ग्रामिण	शहरी	एकुण	लोकसंख्या
2011-12	30.9%	26.4%	**29.5%**	36.3%
2009-10	39.6%	35.1%	**38.2%**	45.5%

छत्तीसगड - 47.9, मणीपूर - 46.7, ओडिशा - 45.9,
मध्यप्रदेश - 44.3, झारखंड - 42.1,
लक्षद्वीप - 6.5, गोवा - 6.3, अ.नि. - 6

सर्वाधिक गरिब लोकसंख्या

उत्तरप्रदेश - 809 लाख
बिहार - 438 लाख
मध्यप्रदेश - 328 लाख
प. बंगाल - 275 लाख   महाराष्ट्र - 228 लाख

13) पनगडीया कृती दल :-

- 8 फेब्रुवारी, 2015 निती आयोगाच्या बैठकीत 16 मार्च, 2015 रोजी.
- डॉ. पानगडीया यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती स्थापन.

GHI चे विषय :-

- "भारतातील दारिद्र्य निर्मुलन कृतीदल" - 14 सदस्यीय समिती "task Force on Elimination of Poverty in India"
- सदस्य - विवेक देबराय.
  5 केंद्रीय मंत्रालयाचे सचिव, 9 विभागीय सदस्य, डॉ. रार्थन रॉय, डा. सुरजित भल्ला, डॉ. T.C.A अनंत.
- 16 सप्टेंबर, 2016 रोजी अहवाल सादर.
  Elimination of poverty - Creating Jobs & Strenghting Social Programms.
- केंद्रीय मंत्रालय व राज्यशासनाचे कार्ये दल यात समन्वय साधने.
- दारिद्र्याची कार्यात्मक व्याख्या शोधणे.
- दारिद्र्य निर्मुलनाचा अराखडा तयार करणे.

रघुराम राजन पॅनल :-

- अहवाल 26 सप्टेंबर, 2013.
- मागास राज्य शोधण्यासाठी ह्या समितीची स्थापना.
  मागास निर्देशांक - 10 घटकांचा वापर
  Index of Backwardness प्रमाण - 0-1
- मा. उपभोग खर्च, शिक्षण, आरोगय, राहण्याची सोय, दारिद्र्य प्रमाण, महिला सारक्षरता, एकुण लोकसंख्या, अनुसूचित जाती, जमातीचे प्रमाण, शहरीकरण.
  निर्देशांकाचे तीन गटात वर्गीकरण.
  0 ते 0.4 - अपेक्षित विकसित - 7 राज्य
  0.4 ते 0.6 - कमी विकसीत - 11 राज्य
  0.6 ते 1 - अतिमागास - 10 राज्य.
  अतिमागास :- 1) ओडिशा (सर्वाधिक मागास), 2) बिहार, 3) मध्यप्रदेश, 4) छत्तीसगड, 5) झारखंड

दारिद्र्य निर्मुलन उपाय -

1. **वृध्दीआधारित दृष्टीकोन -**
2. **दारिद्र्य निर्मुलन कार्यक्रम**
3. **किमान मुलभूत सुविधांची तरतुद**

MPI- Multidiamensional Poverty Index

बहुआयामी दारिद्र्य निर्देशांक

- 1997 पासुन UNDP हा निर्देशांक मानव विकास निर्देशांकात जाहीर केरते.
- पुर्वी HDI चा एक भाग म्हणुन Human Poverty Index - HPI जाहीर व्हायचा. (राज्यसेवा पूर्व 2018)
- 2010 पासुन HPI एवजी MPI जाहीर केला जातो.

  (UNDP + OPHI)
- **OPHI - Oxford Poverty & Human Development Intitutive - ही संस्था MPI मोजते.**

MPI मधील समाविष्ट घटक :-

क्र.	मुख्यघटक	उपघटक
1)	**आरोग्य - 1/3 भार :-**	i) पोषण, ii) बालमृत्युदर
2)	**शिक्षण 1/3 भार :-**	iii) शालेय शिक्षणातील वर्षे, iv) शालेय पटनोंदणी
3)	**राहणीमान 1/3 भार :-**	v) वीजपुरवठा, vi) पिण्याचे पाणी, vii) स्वच्छता, viii) फरशी, ix) इंधन, x) मालमत्ता.

- वरील निर्देशाकांत 33.33% पेक्षा जास्त अभाव असेल तर त्यास 'बहुआयामी गरीब' म्हणतात.
- 33.33 ते 20% 'असुरक्षित गट' गरिबी.
- 50% पेक्षा जास्त अभाव असेल तर तो तीव्र गरीब.
- **2019 च्या MPI नुसार भारताचे मूल्य 43.9% आहे, त्यानुसार भारतात बहुआयामी दारिद्र्य आहे.**

  33.33 - बहुआयामी दारिद्र्य, 33.33.20 - असुरक्षित गट, 50% - तीव्र बहुआयामी दारिद्र्य.

  UNDP चा 2014 चा अहवाल :-

  91 देशाचा अभ्यास...
- MPI - 0.282% - 51.1% दारिद्र्य तीव्रता, 55.3% MPI प्रमाण.
- MPI - दारिद्र्य तिव्रता × बहुआयामी शिक्षणातील दारिद्र्य प्रमाण / 100 × 100

लॉरेस वक्ररेषा / गिनी गुणांक :-

- गिनीगुणांक - 1992 - इटालियन संख्याशास्त्रज्ञ - कोरेडो गिनी यांनी निर्माण केला.
- 1905 लॉरेझ वक्र रेषा ही मॅक्स ओ. लॉरेन्झ यांनी संपत्ती व उत्पन्न वितरणाची असमानता दर्शवणारी रेषा जाहीर केली.
- गिनीगुणांक - 0 ते 1 अंका.

- ज्या देशाचा गिणी गुणांक 0 असेल त्या देशात आर्थिक विषमता नाही. ज्या देशात 0 पेक्षा जास्त गिनीगुणांक असेल त्या देशात आर्थिक विषमतेचे प्रमाण जास्त असते.

सुत्र $= \frac{A + B}{\ }$ गिनी गुणांकाची रेषा सरळ (Straight Line) आली असल्यास आर्थिक विषमता नाही असा अर्थ होतो.